

3-кү арын ● 1982 ч. ● август 25

ТАЛАНТЫЛЫГЛАР КӨВУДЕЗИН

РОВНОГО ААДАП ЧОРААН

Украина ССР-де Ровно област-бле Тыва АССР-нин култура харылдаам сөөгү чыдарла улам калбарган. Оң баа бир тодоткай чыккы—Тыванын комсомол шааналык лауреады, эстрада артисттеринин VI Бүгү-өмүз конкурсунун дипломанты Тыванын куруненин «Саян» ансамблин чоокта чаа Ровнога аадап чораан.

Таланттыг ол коллективтин артисттеринин көпчүлүгү программаларда кызыгуу жапарган бары согуш, Ганни, ырга болгаш аас чогаалына үндөйлөткөн таштылар, комуш, хөмөй, сымт — бо бүгү тыва чонун тускый наамаа онзагайын көргүзүп турар.

Оларын аразында Д. Монгуштуң курустенин «Сөөгү хаа», башкы артисттеринин «Дамбыралар» деп таштылар, куду ыры болгаш еске-даа номерлерин көргүзүп аажок согураган.

«Чайлагда байырлаа» деп ташкы сөзүзүн бистин көргүзүлгөсүн баа кайгачын согураган, катан көргүзүп дилеп турган чорун. Уран чүд дөргө ун чонун ажал-амыдыралын ол чонун эртен орун — төгүзүп баа хире-ерге-бисте алдерип болгай.

Бистер — украин чериян көргүзүлгөсүн ыры болгаш ташкынын «Саян» ансамблин оюн көргүзүлгөсүн көргөш, тыва чонун култууразынын өздүлгөсүн билш ол, ол дөш өөрүп четтергеннесте илердеп, катан баа аадап ээрин дилеп турган бист.

Я. ВОЙЧЕНКО. Ровно хоорай.

ХООРАЙЖЫЛАРНЫҢ ДЫШАНЫЛГАЗЫНГА

Наймысалаа Култуурамын болгаш дышанылганын Н. Гастелло аттыг нарында уагы-биче кыккыраа хостуг үзүн чөп ажалга, сөөгүзүлгөсүн таарыштыр кылдыган аям-бой аттракциондар турар.

Араа агаарга, чечек-чашкы парна сөөгүстөп дышанырны кым күрөөс боор. Бойдугун чайгаар бүткөн бо булук черле онзагай.

Парна келгенер «Хүреш» стадиона, театрларга кино-концерт, спортту оюнуларын көргүзүп аадап, ажал-тоң-бисте калы хостуг дышаныр. Автоматтыг оюнулар, билиндер, теннис залларына, ташкы шөлүгө баа, агаарга чай-ганыр аагыштар — «Ромашка», «Ветерок», «Шарыттын алгаш чайганыр», аартыгар аттракцион, а бичкелерге яны-бүрү ан-мен дүрүзүт, аттардыг карусельдер, самолеттер, кара алаар тускый бажын, шыдыраа ойнаар ороол дөш еске-даа чүч чок дөр!

Уругаарга таарыштыр дерин тургускан «Тоол» деп хоорайжылаш мырыял кайгамчык.

Р. ДОЛЗАТМАА.

НАЙЫРАЛДЫН ЭЭЛЧЭЭ

Ак-Довурагы В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинатынын паркуму автономнот республикаларга тураскаткан нитилел-политиктиг болгаш куш-аажычы найыралдын хүнерин эртүрүн турар.

График бугаар бир неделя кайы-бир автономнот республина дугайында лекциялар, беседалар, номнар дегелгесин, булунар, талаа-сөлүмүн үндүрүлгөсүн, найырал келгелери пектерде, библиотекаларда, Култуура оролдуна организастыг эртин турар. Абхаз, Аджар, Бачинко автономнот республикаларга ону тураскаткан эртүрүн.

Куш-аажычы коллектив бүгүндө ССР-ниң 60 чынында төлөнтүг ужурамы дөш социалисттиг чарыш калбарган.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Б. ОТ-ТЫНЫНГЫР уран чүд бөлүмү, агитация-уран чүд бригадалары, ууусу театр-Кузел-сонургалын аайы-биле хостуг үе шактарда уран чүдүд бо хевирлеринге каржын болур сен. Бистин республинады дыкка хей кижилер боттарынын уран талаа-тызын аада бараалгадып чоруурлар. Республикага дуусу театрлар 1959 чылдан эгелетипти, баштайгы Чалалга тургустулган. Оон бээр алаа чөп өтө берген. Бисте ач 15 ууусу театр, ажал көрүчүлери дөрт, ойнаарактарын бир театры ажалдан турар. Тус-тус дөвөскөр аайы-биле эстетиктиг баа мөзү-шын кижиндиге-биле олар тодоткай ачы-салдары чедир турары чугааган.

Хоорайларда, суураалда ууусу театрларынын ажал-аадына материалдык бааза баа салдарыг, чүпү-даа мурунда оларын удуртуп башкарып турар култура калдары эң көсүк черин ээлээр ужураут. Оон-биле чергелештир партия, совет комсомол органдары боттарынын кичээлери ээрчип апаар. Ууусу театр багы ажалдаар ажал ажалдаарын баар болза, ону култура ажалдаарында алаа эвес тааралда деп салааш, чөптүг дүрүзүлгөсүн үндүрүп турга.

Ук коллективтерин «ууусу» деп аалам-да тааралда эвес. Ууусу дөргө ууусу, чонуну-дур. А чон дөргө кайгамчык талантыг, ууусу мерген болгай. Оларын аразында ууусу баа наамаа калыг талантыг кижилер чок дөргө!

СЭТА-НЫҢ СПОРТ ПАНОРАМАЗЫ

БАСКЕТБОЛ. Делегей чемпионатына киржин турар совет спортчулар Колумбиянын шилдеик командасын 143:76 санга уткан. баскетболистер маргылаанын мурунку оурууче үгөнгөн. Олар үш тийлөгөн чедип алган болгаш чалгыс-даа аштырышкына таарышпаанар. Югославияны, Испанияны, АКШ-тың командалары бир-бир катал уттуганнар.

ФУТБОЛ. ССРЭ-ниң клубтарынын Киевтин «Динамо» баазаына тургустунга футболга шилдеик командам Италиада болуп турар делегей маргылаанын тийлөгөн чедип алган. Баштайгы ужуражылга совет футболу «Динамо» командалы 3:0 санга утканнар. пийгизиле «Атлетико» командалы 5:0 санга тийлөнгөн.

ПЫДЫРАА. Толукка (Мексикада) зоналар аразынын маргылаанын Портин Спасскийн уткан болгаш 6:5 сангыг муруншаан.

Маргылаанын төгүзүгө чедир дөрт салгы артыкан. Ашкытарын аразында шыдыраа чемпионатына москвалы Андрей Соколов америк Жалы Бенджамини уткан. мурунда чоруп ораа байдалын улам быжылган. Ол 7 сангыг.

ЧИНК АТЛЕТИКА. Киев стадионуна болуп турган чуртун чинк атлетика чемпионаты доозуган. Ылыг хевир-лиг маргылаага эң бир дугаарында дөрт спортчу черин ууусун 8 метри ажал халыг берген. Мияк чурттуг, 27 харыг Виктор Бельский 820 см. көргүзүлгө болуп, чемпионнаа. 400 метр черге чарышка биргө чер дөш ол маргылаанын тергил болган киржичилеринде 46 секунд-мунда куу көргүзүлгө кийч чок болган. ол дөргө Афидан дөргө болуп Европа чемпионатына 4х100 м черге болуп эстафетага эң шыгар спортчуларын киржирин билинган.

Чуртун чамдык чемпионатынын түндүлгөсүн миниле: Николай Киселев япону 21,09 метрге ооткан, москвалы Александр Бескрявны үш дагыр халышка 17,27 метр көргүзүлгө болган, ленинградцы Игорь Никулин максаны 80,14 метрге шыдылаан. Рига чурттуг Дайнис Куланын көпчүлүк 85,86 метрге уагыра берген. ливону Алексей Демьянов 230 см. бекити ажа талаан.

Стадиона болган сугур чазе спортчуларын көргүзүлгөсүн багай салдарыг болган. Оон ужурунда шөйбөк ыш дууады-биле черин бекити халыг маргылаа доозулган. Ол хевире чемпион сентябрь 18—19-та Ташкентте болуп ССРЭ кубугу дөш маргылаага илерээр.

КОНЦЕРТТЕРЖЕ ЧАЛАП ТУР

ССРЭ-нин КАК-тын Кызыл тутуг Забайкальенин кызыгаар округунун шериглеринин ыры болгаш ташы ансамблин концерт Кызылдын НО-ГААН ТЕАТРЫНГА 1982 чылдын августун 25-те болур. Уран чүд удуртук-чүзү болгаш дирижёр Ю. Гольдсболь.

Эгелээр — 19.00 шакта.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА августун 29-30-де «Кубаночка» ансамблдин концерти болур.

Уран чүд удуртукчуз А. Лученков Эгелээр — 20.00 шакта.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА сентябрынын 4-те «ругларга болгаш улуг улуска «Радиония» деп концерт болур. Программалар: хөглүг чугаалар, интермедиялар, ырыгыгаштар, сценажыткан көргүзүлгө. Күүседикчилери: «Радиония» дөс дамчыдылганын доктаамал киржикчилери — эстраданын Бүгү-өмүз конкурсу-нун лауреаттары Александр ЛЕВЕН-БУК, Лев ШИМЕЛОВ, Владимир ГИ-ЛЕВИЧ.

Эгелээр — 16 болгаш 19 шактарда.

БИСТИН ууусу театраларынын шилдеик клуб, библиотекка ажалдаачылары киржин турар, а талантыг ажалдаачылар, башкылар, эмирлер кайыл? Оларын бистин режиссерлары-ныстың хаара тутпай турарында бе азы кижилерин арай тоомта, согурагал чок апарганында бе? Ол ийиниң кайыкы-даа бар чадаас. Ууусу театрларда арга-дуржулга-ы байлак, тускый эртемниг

Култура болгаш амыдырал

режиссерларын өзөөжүн мааа чугаалас арга чок. Ынчалла-даа тускый эртемниглер бистин ажалдаачылары киржин турар, а талантыг ажалдаачылар, башкылар, эмирлер кайыл? Оларын бистин режиссерлары-ныстың хаара тутпай турарында бе азы кижилерин арай тоомта, согурагал чок апарганында бе? Ол ийиниң кайыкы-даа бар чадаас. Ууусу театрларда арга-дуржулга-ы байлак, тускый эртемниг

Театр уран чүдү уран чүдү эң не парик, халы, худ-галым хевир, чүд дөргөс ми-ла ыры, ташы, шүтүлүгүш, шүтүлүгүш ташы турар. Шыг ар-халыг билим бүзүлү, шжк-чөптүг бүзүлү уткан, хевир-жүм билим маалыра-рынын салгы-сеткил илерде-ли. Дерит-херекселде бөзүл-артык чүдө турбас, боо турар

болза, оуу ыяа-ла адар, х-жүм херексел чыдар болза, оуу ыяа-ла ойнаар апаар. Шыг урам чүдү-биле өнүк-тешкен кижиге бүгү назынында оуу утас, алаа улам халдык-шымыр, ынчанган тудум кижиге билим бедир, угаан-бо-далы байлашшымыр.

Тыва театрын тургузукчу-лары Тыванын булун бүзүлү баштай азытгы, оон соонда ажал чүк машиналарына охуруп алгаш кезип, уран чүдүд чонга чырык-биле де-

АДА-ЧУРТУН Ууу дайы-нынын үзүндө А. Алек-сандровтун «Ыдыкты дайын» деп ырымы совет ууусу тийлөгөн сөрүк кийер-гын болган. А. Кочетковтун «Ылакааннар, чарыбалар» деп баллаады, К. Симон-овтун «Мен маа» деп шүтүлү, К. Шукшин-биле кады кы-раан М. Блантерин «Ак-жог аркылыгы» деп ырымы тийлөгөн чедип алы-лаа эвөш эвес үзүлү-хууун кий-ер. Бо кайгамчык чогаалдар-ын дыкка «ей шилдеик көрү-ора, ыяа болур.

Тыва уран чүдүд-даа төгүзүчө хал көрүп болза, үе-үе аайы-биле аки ырылар-ны, шүтүлгөсүн, шилдеик

бистин чогаалчыларынын тур-гусманнар. Шагда бөш уран ч-тте киржилге кончт иден-кейлиг, массалыг турган. Ам-гы үеде чамдыкта байдал ша-ла бир яны болгулаардыр. Хостуг шакты чөп ажалдаас, оуу алаа-ла хилис, харын-даа ажал чок чүдүлгө чарыг-дар таарылгалар чамдык ажал-өскөсүн аразында бе-зин бар. Чамдыг 30—40 хар-ыглар боттары ууу улус бис деп санааш, чүд-даа чүдөгө киржилге чок, парак ажал оуурунтар. Херек ырында оларын аразында таланты-лыглар та чөкө.

Көдө суураалга чоруга ажалтар мында деп хомулап чугаалашылар: «Бистин сунча дыкка чалгааранчыг, клубна кинодан башка чүд-даа болбас. Ыдыг чугааларын дынааш, кижиге шүт-ла кай-гаар. Найы-даа суурда ажал-өскөс, хей-нити организаци-ялар бар болгай, боттарынын хостуг шакты боттары органи-заставай, көдө клубтун чан-гыс ажалдаачыны көрүп оуурага, ажал-херек кийин бүдөр, солун эвес-даа болбай кайчаар. Култура алаан чер-леринин бугулу элери ажал-тар ох-дур харын. Бүгү-де чүдө оларын хостуга — кул-турат ажалтагы, арыг-шө-верин сагыры, эт-херекселде кайыг, хумалыг болуу-оюн-ролланы организастал. Боттарынын уран талантымын чонга бараалгадыр. Оон-биле кады ууусу театрларын шил-көргүзүлгөсүн илдеиктиг кир-лир болза, талантыглар улам көзүлгөсүн ийик.

Д. МОНГУП, республиканын эртем-мето-диктиг төгүлү калды эрге-лекчи.

НОГААН ШЫККА ОЙНАП, ХӨГЛЕП...

Совет ууусун революсу, дайыны куш-халык ала-рунун чарык-биле поод-тарын тийлөгөн чедип алган. Бай-Хаанка болуп эрген IX республика сөдүнү киржик-чилик ширежиктен кылар көргүзүлгөсүн чөп аразында бекеткени каал турганар. Бай-Халук болуп алааш, сөзүм үдөлгөсүн-биле ыраажы-ныг болган. Ийде, жында баян, ги-тараларын чараш уну дич-намыр. Тандыкын командан шери зептерле, хөглөгөри

ТУЛА ОБЛАСТЬ. Ясная Поляна — орус ууусун ууу чө-гаалчы Л. Н. Толстойн (1828—1910) чуртпа баа чө-гаалчы ажалын кылып турган чери. Ол аңа төртүтүгөн болгаш ууу назыныг бөшөк хире чылын орта эрттирген. 200 ажал чөгаалды Ясная Полянага бижиз, оларын аразында «Дайын болгаш тайбың», «Анна Каренина» деп ном-нар, «Диргизиниң» деп романның дыкка хей эгелери би-життинген.

Совет эрге-чарыгдарын тургустунганын баштайгы чыл-дарында эгелен Ясная Полянада чогаалчынын бажыны му-зей-заповедник апарган. Ону тургусканында бээр 60 ажал чыг эртин-даа болза, орус болгаш делегей литератарынын генийи — Л. Н. Толстойн чуртпа турган үзүндө дег Я-сна Поляна бо хүнөдө бичим-даа өскөрилбиз.

ЧУРУНТА: Л. Н. Толстойн музей бажынында кабинеди. Н. АКИМОВТҮН фотоз. СЭТА-нын фотохроникасы.

ГТО нормал дугаарына болгаш таматы камгалалы-га белеткег маргылаалар болган. ГТО дугаарына эки көргүзүлгөсүн Кызыл зоор-бон, Ууус-Хем, Тес-Хем ра-йондарын спортчулары че-дип алган. Кара бооларына Кызыл зоорбон, Тандыкын болган. «Ада-Мадарын» адыжылар наамаадыг че-лерин алган. Тандыкын В. Оюн, Чон-Хемчик районды А. Ооржик, С. Сог, Ш. Ондар, А. Аралаш олар өмүлдери, тундуба бижиктерин дайы-ны адыжылар болган дөш алган.

Беш чус метрге болган жүн метрге кааа чарыш, гра-нада ооктарына болган спорттун оон-даа еске хевир-лерин маргылаалар болган. Мөселерин тугеж салттын киржикчилерин ууу со-нуургалын болдурун. Ажал хөглөгөри Тес-Хемчик тө-лөзү Суктер Шимт шүтүлгө.

ЧУРУНТА: өлөйбога мар-гылаа үзүндө. О. ОВДАРНЫН.

ЯБЛОКТАН КЫЛПАН ЧЕМПЕР

Далганын суук кылдыр хөдөдү алынар. Ол шүт бе-лен болура, алаа хевир кыл-дыр хөдөктөк каан яблоктун болгаш чурга болуу хөдөдү хопу-тунар. Оон соонда оладын ийи талаанында хаараш, бы-жа бөргө, ары чыгыр-биле чагаш стол кырынга салыр.

ЯБЛОКО ХАРЫГАЖЫ

Яблоктун быжыраш, шил-кич каран өттүр чурташ, алаа алаа чыгыр болган ары чыгыр, чурга болуу хөдөдү хопу-тунар, көпүлөгөсү чедир билгиттар.

Белен болган харыгашты, тавакка салган, сүт-биле ка-ды чөм солууга салыр.

ДАЛГАНЫН ЯБЛОКОЛАР

Яблоктун оладын кези-нин картан каанаш,

Редактор В. С. ШАРОВИЧ.

КИНО

АВГУСТ 25-ТЕ «НАЙЫРАЛ»: «Бамдыр-баа» 18.40 шакта. «ВОСТОК»: «Кино чыны-ды» 10.00, «Ийги калды» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «ЧАЙГЫ»: «Дангырактар болгаш алаашкылар» 19.30 шакта.

АВГУСТ 25-ТЕ БИРТИ ПРОГРАММА МОСКВАДА

8.00 — «Уе». Информастыг программалар. 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — «Кино ажал-чарыктарын кылуу». 9.55 — «Ууу амыдырал». Уран-чөтөк фильм. 11.10 — Телемедалер. 11.45 — 14.45 — Чалсар. 14.45 — Телемедалер. 14.55 — «Би-жиктерин эртин». Социали-сттиг чурттарын телевиден-циян документалдыг филь-мерин программалар: «Мен төрөм черим Биро» (СССР), «Кереш кемин кылдыр» (ВУР), «Дарыг амыттар хүн» (ГДР). 15.25 — Уруглар-га фильм: «Кавитал Сорви-Голова», 2-ти сериям. 16.30 — «Горизонт». Халыклар. 17.45 — РСФСР-ниң алдарыг ашкы А. Насекин ойнаар (фортепано). 17.45 — Эртем амыдыралы.

КЫЗЫЛДАН

18.45 — Телемедалер. 18.50 — «Көжөн мурунда хүд-дү». Комсомолчу хойку Люд-мила Ванчик дугайында ки-ноочер. 18.40 — Чаралдар.

МОСКВАДА

18.45 — Бөгү делегей. 19.00 — «Орус уугулаары деп ууусу музыка херексе-лерин ансамблин көп-чөт. 19.25 — «Гүбөс-у-ручкун болгаш дипломат». Хөй сериялыг уран-чөтөк теле-фильмин баштайгы көргүзү. 1-ти болгаш 2-ти сериялар. 21.00 — «Уе». Информастыг программалар. 21.35 — «Бөгү деле-гей». 22.30 — 23.10 — «Дол-дур турар бойду чүдүлгөсүн наамааларын дугайында документалдыг фильмдер программалар: «Бойдугу хойдуларын бугаар, «Ма-лаа баа арга-хип турар».

ИЙГИ ПРОГРАММА МОСКВАДА

12.00 — Хөй сериялыг уран-чөтөк «Чара-чөтөк дайы-ны» деп телефильмин баш-тайгы көргүзү. 3-жү серия (ВУР). 13.05 — Француз дил. Бөрүлгөсүн 2-ти чылы. 13.35 — Шыдыраа шиколы. 14.05 — Ала-пелер, селгере. 14.35 — «Регатаны ажалла-ды». Фильм-концерт. 15.00 — «Горизонт». Ажалтарын мораль-эрге кижиндиге-анын дугайында. 2-ти да-мчыдыла. 15.55—Телемедалер. 16.00 — 18.45 — Чалсар. 18.45 — «Эртенги ырыгыташ». Мультифильм. «Орбита-3». 18.30 — «Оогурагал чөп ала-буулаа». Документалдыг теле-фильм.

КЫЗЫЛДАН

18.45 — «Рондо». Фильм-концерт. 19.00 — «Алаа тө-лү». Информастыг-публицист-тиг программалар. 19.30 — «Хөй-дуга болгаш хүдөлгө». 19.55 — Чаралдар.

МОСКВАДА

20.00 — «Тамчыгыг уду-лар, чаштар». «Арыг ишти-де чөгагалар кымырныла». Мультифильм. 20.15 — Украин ССР-ниң «Итра» деп ууусу тапшымы алдарыг ансамб-лин концерт. 21.00 — «Уе». Информастыг программалар. 21.35 — 22.30 — «Майор Зе-манын үкөн таарылгала-ры» деп бөгү фильмден «Көргүзүлгө» деп фильмин баштайгы көргүзү.